Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 28ης Ιουλίου 2016*

«Προδικαστική παραπομπή — Γεωργία — Κανονισμός (ΕΚ) 1/2005 — Προστασία των ζώων κατά τη μεταφορά — Ταξίδια μεγάλης διάρκειας — Παράρτημα I, κεφάλαιο V, σημείο 1.4, στοιχείο δ′ — Χρόνοι ταξιδιού και αναπαύσεως των ζώων κατά τη μεταφορά — Μεταφορές βοοειδών — Έννοια του "επαρκούς χρόνου ανάπαυσης, τουλάχιστον μιας ώρας" — Δυνατότητα στάσεων κατά τη μεταφορά — Άρθρο 22 — Καθυστερήσεις κατά τη μεταφορά — Κανονισμοί (ΕΚ) 1234/2007 και (ΕΕ) 817/2010 — Επιστροφές κατά την εξαγωγή — Απαιτήσεις σχετικά με την καλή μεταχείριση των ζώντων βοοειδών κατά τη μεταφορά τους — Κανονισμός 817/2010 — Άρθρο 2, παράγραφοι 2 έως 4 — Επίσημος κτηνίατρος στο σημείο εξόδου — Έκθεση του εν λόγω κτηνιάτρου και αναγραφή ενδείξεως σχετικά με την τήρηση των εφαρμοστέων διατάξεων του κανονισμού 1/2005 στο έγγραφο που αποδεικνύει την έξοδο των ζώων από το τελωνειακό έδαφος της Ένωσης — Μη ικανοποιητικό αποτέλεσμα των διενεργηθέντων ελέγχων — Άρθρο 5, παράγραφος 1, στοιχείο γ′ — Ζήτημα αν η εν λόγω ένδειξη δεσμεύει την εθνική αρχή που είναι αρμόδια για την καταβολή των επιστροφών κατά την εξαγωγή»

Στην υπόθεση C-469/14,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Finanzgericht Hamburg (φορολογικό δικαστήριο του Αμβούργου, Γερμανία) με απόφαση της 29ης Αυγούστου 2014, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 14 Οκτωβρίου 2014, στο πλαίσιο της δίκης

Masterrind GmbH

κατά

Hauptzollamt Hamburg-Jonas,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους L. Bay Larsen, πρόεδρο τμήματος, D. Šváby (εισηγητή), J. Malenovský, M. Safjan, και M. Βηλαρά, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: N. Wahl

γραμματέας: A. Calot Escobar

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— το Hauptzollamt Hamburg-Jonas, εκπροσωπούμενο από την S. Heise,

— η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την S. Ghiandoni και τον D. Colas,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την B. Eggers και τον B. Schima,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 21ης Ιανουαρίου 2016,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία, αφενός, του παραρτήματος I, κεφάλαιο V, σημείο 1.4, στοιχείο δ', του κανονισμού (ΕΚ) 1/2005 του Συμβουλίου, για την προστασία των ζώων κατά τη μεταφορά και συναφείς δραστηριότητες και για την τροποποίηση των οδηγιών 64/432/ΕΟΚ και 93/119/ΕΚ και του κανονισμού (ΕΚ) 1255/97 (ΕΕ 2005, L 3, σ. 1), και, αφετέρου, του κανονισμού (ΕΕ) 817/2010 της Επιτροπής, της 16ης Σεπτεμβρίου 2010, για καθορισμό των λεπτομερειών εφαρμογής με βάση τον κανονισμό (ΕΚ) 1234/2007 του Συμβουλίου, όσον αφορά τις απαιτήσεις για τη χορήγηση επιστροφών κατά την εξαγωγή σε σχέση με την καλή μεταχείριση των ζωντανών βοοειδών κατά τη μεταφορά (ΕΕ 2010, L 245, σ. 16).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο προσφυγής με την οποία η Masterrind GmbH αμφισβητεί το σύννομο αποφάσεως του Hauptzollamt Hamburg-Jonas (κεντρική τελωνειακή αρχή Hamburg-Jonas, Γερμανία) η οποία αφορά την αναζήτηση, στο σύνολό τους, των επιστροφών κατά την εξαγωγή που είχαν καταβληθεί στην πρώτη για την εξαγωγή στο Μαρόκο παρτίδας έξι βοοειδών αναπαραγωγής.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης:

Ο κανονισμός 1/2005

3 Οι αιτιολογικές σκέψεις 11 και 19 του κανονισμού 1/2005 έχουν ως εξής:

«11 Για να διασφαλισθεί η συγκροτημένη και αποτελεσματική εφαρμογή του παρόντος κανονισμού σε ολόκληρη την Κοινότητα με γνώμονα τη βασική της αρχή σύμφωνα με την οποία τα ζώα δεν πρέπει να μεταφέρονται με τρόπο που μπορεί να τους προξενήσει τραυματισμούς και αδικαιολόγητη ταλαιπωρία, είναι σκόπιμο να θεσπιστούν λεπτομερείς διατάξεις για την ικανοποίηση των ειδικών αναγκών που προκύπτουν σε σχέση με τους διάφορους τύπους μεταφοράς. Οι λεπτομερείς αυτές διατάξεις θα πρέπει να ερμηνεύονται και να εφαρμόζονται βάσει της προαναφερόμενης αρχής, θα πρέπει δε να καθίστανται επίκαιρες εγκαίρως οσάκις γίνεται φανερό, υπό το πρίσμα ιδίως των νέων επιστημονικών πορισμάτων, ότι για συγκεκριμένα είδη ή τύπους μεταφοράς δεν εξασφαλίζουν πλέον τη συμμόρφωση προς την ανωτέρω αρχή.

[...]

19 Ο κανονισμός (ΕΟΚ) [...] 3820/85 του Συμβουλίου, της 20[ής] Δεκεμβρίου 1985, για την εναρμόνιση ορισμένων κοινωνικών διατάξεων στον τομέα των οδικών μεταφορών [(ΕΕ 1985, L 370, σ. 1)] προβλέπει μέγιστες περιόδους οδήγησης και ελάχιστες περιόδους ανάπαυσης για τους οδηγούς οχημάτων. Είναι σκόπιμο να ρυθμιστούν με παρόμοιο τρόπο και τα ταξίδια των ζώων. Ο κανονισμός (ΕΟΚ) [...] 3821/85 του Συμβουλίου, της 20 Δεκεμβρίου 1985, σχετικά με τη συσκευή ελέγχου στον τομέα των οδικών μεταφορών [(ΕΕ 1985, L 370, σ. 8)] προβλέπει την τοποθέτηση και τη χρήση της συσκευής ελέγχου για να εξασφαλιστεί ο αποτελεσματικός έλεγχος της εφαρμογής της κοινωνικής νομοθεσίας στον τομέα των οδικών μεταφορών. Τα

καταγραφόμενα δεδομένα πρέπει να κοινοποιούνται και να ελέγχονται, ώστε να τηρείται η μέγιστη περίοδος μεταφοράς που προβλέπεται από τη νομοθεσία για τις συνθήκες διαβίωσης των ζώων.»

4 Το άρθρο 3 του κανονισμού αυτού, το οποίο τιτλοφορείται «Γενικοί όροι για τη μεταφορά των ζώων», ορίζει τα εξής:

«Η μεταφορά των ζώων επιτρέπεται μόνο εφόσον γίνεται κατά τρόπο που δεν ενδέχεται να προκαλέσει τραυματισμούς και αδικαιολόγητη ταλαιπωρία στα ζώα.

Επιπλέον τηρούνται οι ακόλουθοι όροι:

α) έχουν ληφθεί όλα τα απαιτούμενα μέτρα για την ελαχιστοποίηση της διάρκειας του ταξιδιού και την κάλυψη των αναγκών των ζώων κατά τη διάρκεια του ταξιδιού·

[...]

στ) η μεταφορά πραγματοποιείται χωρίς καθυστέρηση μέχρι τον τόπο προορισμού και οι συνθήκες διαβίωσης των ζώων ελέγχονται τακτικά και διατηρούνται στα δέοντα επίπεδα·

[...]

η) παρέχονται στα ζώα, σε τακτικά διαστήματα, νερό, τροφή και περίοδοι αναπαύσεως που αρμόζουν, από πλευράς ποσότητας και ποιότητας, στο είδος τους και το μέγεθός τους.»

5 Κατά το άρθρο 6, παράγραφος 3, του κανονισμού 1/2005, οι μεταφορείς οφείλουν κατά τη μεταφορά των ζώων να τηρούν τις τεχνικές προδιαγραφές του παραρτήματος Ι του κανονισμού αυτού.

6 Το κεφάλαιο V του παραρτήματος αυτού περιέχει τους κανόνες σχετικά με τα διαστήματα ποτίσματος και παροχής τροφής, καθώς και τη διάρκεια του ταξιδιού και του χρόνου αναπαύσεως. Το σημείο 1.4 του κεφαλαίου αυτού αφορά τις οδικές μεταφορές, μεταξύ άλλων, των βοοειδών πλην των μόσχων για ταξίδι μεγάλης διάρκειας, το οποίο ορίζεται στο άρθρο 2, στοιχείο ιγ′, του κανονισμού 1/2005 ως το ταξίδι που υπερβαίνει τις οκτώ ώρες, η αρχή του οποίου υπολογίζεται από τη στιγμή που το πρώτο ζώο της παρτίδας μετακινείται. Το τμήμα 1 του κεφαλαίου αυτού προβλέπει τα εξής:

«1.1. Οι απαιτήσεις του παρόντος τμήματος εφαρμόζονται στη μεταφορά των κατοικίδιων ιπποειδών πλην των εγγεγραμμένων ιπποειδών, βοοειδών, αιγοπροβάτων και χοίρων πλην των αεροπορικών μεταφορών.

1.2. Η διάρκεια ταξιδιού των ζώων των ειδών που αναφέρονται στο σημείο 1.1 δεν πρέπει να υπερβαίνει τις 8 ώρες.

1.3. Η ανώτατη διάρκεια ταξιδιού που αναφέρεται στο σημείο 1.2 μπορεί να παρατείνεται εάν πληρούνται οι πρόσθετες απαιτήσεις του κεφαλαίου VI.

1.4. Όταν χρησιμοποιείται οδικό όχημα που πληροί τους όρους του σημείου 1.3, τα διαστήματα ποτίσματος και παροχής τροφής καθώς και η διάρκεια ταξιδιού και ανάπαυσης είναι οι εξής:
α) [μη απογαλακτισμένοι μόσχοι]
β) [χοίροι]
γ) [κατοικίδια ιπποειδή]
δ) σε όλα τα άλλα ζώα των ειδών που αναφέρονται στο σημείο 1.1. πρέπει να παρέχεται, ύστερα από 14 ώρες μεταφοράς, επαρκής χρόνος ανάπαυσης, τουλάχιστον μιας ώρας, ιδίως για να ποτίζονται και, αν χρειάζεται, να ταΐζονται. Μετά από αυτόν το χρόνο ανάπαυσης, το ταξίδι μπορεί να συνεχίζεται για άλλες 14 ώρες.

1.5. Μετά την καθορισμένη διάρκεια ταξιδιού, τα ζώα πρέπει να εκφορτώνονται και να τους παρέχεται τροφή, νερό και χρόνος ανάπαυσης τουλάχιστον 24 ωρών.

[...]

1.8. Οι διάρκειες ταξιδιού που αναφέρονται στα σημεία 1.3, 1.4 και 1.7 στοιχείο β) μπορεί να παρατείνονται κατά 2 ώρες προς το συμφέρον των ζώων, ανάλογα ιδίως με την εγγύτητα του τόπου προορισμού.

[...]»

7 Το άρθρο 22 του κανονισμού 1/2005, το οποίο τιτλοφορείται «Καθυστέρηση κατά τη μεταφορά», προβλέπει τα εξής:

«1. Η αρμόδια αρχή λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα για την πρόληψη ή τη μείωση στο ελάχιστο τυχόν καθυστερήσεων κατά τη μεταφορά ή τυχόν ταλαιπωρίας των ζώων, όταν απρόβλεπτες συνθήκες εμποδίζουν την εφαρμογή του παρόντος κανονισμού. Η αρμόδια αρχή μεριμνά ώστε να λαμβάνονται ειδικά μέτρα στον τόπο μεταφόρτωσης, στα σημεία εξόδου και τους συνοριακούς σταθμούς επιθεώρησης προκειμένου να δοθεί προτεραιότητα στη μεταφορά των ζώων.

2. Η αποστολή των ζώων διακόπτεται κατά τη μεταφορά μόνον εφόσον είναι απολύτως αναγκαίο για τις συνθήκες διαβίωσης των ζώων ή για λόγους δημόσιας ασφάλειας. Δεν επιτρέπεται αδικαιολόγητη καθυστέρηση μεταξύ της ολοκλήρωσης της φόρτωσης και της αναχώρησης. Όταν η αποστολή των ζώων πρέπει να διακοπεί για διάστημα μεγαλύτερο από δύο ώρες, η αρμόδια αρχή εξασφαλίζει ότι λαμβάνονται τα δέοντα μέτρα ώστε να παρέχεται περιποίηση στα ζώα και, εάν χρειάζεται, να τους παρέχεται τροφή και νερό, να εκφορτώνονται και να σταβλίζονται.»

Οι κανονισμοί (ΕΚ) 1234/2007 και (ΕΕ) 817/2010.

8 Κατά το άρθρο 168 του κανονισμού (ΕΚ) 1234/2007 του Συμβουλίου, της 22ας Οκτωβρίου 2007, για τη θέσπιση κοινής οργάνωσης των γεωργικών αγορών και ειδικών διατάξεων για ορισμένα γεωργικά προϊόντα (Ενιαίος κανονισμός ΚΟΑ) (ΕΕ 2007, L 299, σ. 1), η χορήγηση και η πληρωμή της επιστροφής κατά την εξαγωγή ζώντων βοοειδών εξαρτάται από την τήρηση των διατάξεων που προβλέπονται στην νομοθεσία της Ένωσης σχετικά με την καλή μεταχείριση των ζώων και ειδικότερα την προστασία των ζώων κατά τη μεταφορά.

9 Για την εφαρμογή της διατάξεως αυτής εκδόθηκε ο κανονισμός 817/2010.

10 Κατά την αιτιολογική σκέψη 5 του ως άνω κανονισμού, η «αξιολόγηση της φυσικής κατάστασης και της υγείας των ζώων απαιτεί ειδικές γνώσεις και εμπειρία. Συνεπώς, οι έλεγχοι θα πρέπει να πραγματοποιούνται από κτηνίατρο. Επιπλέον, θα πρέπει να αποσαφηνιστεί η έκταση των ελέγχων αυτών και να καθορισθεί υπόδειγμα έκθεσης προκειμένου οι έλεγχοι να είναι ακριβείς και εναρμονισμένοι».

11 Στην αιτιολογική σκέψη 7 του εν λόγω κανονισμού διευκρινίζεται ειδικότερα ότι, «με την επιφύλαξη περιπτώσεων ανωτέρας βίας που αναγνωρίζονται από τη νομολογία του Δικαστηρίου [...], η παραβίαση των εν λόγω διατάξεων για την καλή μεταχείριση των ζώων δεν επιφέρει μείωση αλλά απώλεια της επιστροφής κατά την εξαγωγή, η οποία σχετίζεται με τον αριθμό των ζώων για τα οποία δεν τηρήθηκαν οι απαιτήσεις καλής μεταχείρισης».

12 Το άρθρο 1 του κανονισμού 817/2010 ορίζει ότι η καταβολή των επιστροφών κατά την εξαγωγή εξαρτάται από τη συμμόρφωση, κατά τη μεταφορά ζώντων βοοειδών και έως την πρώτη εκφόρτωση στην τρίτη χώρα τελικού προορισμού, με τα άρθρα 3 έως 9 του κανονισμού 1/2005 και των αναφερόμενων σε αυτά παραρτημάτων.

13 Το άρθρο 2, παράγραφος 2, του κανονισμού 817/2010 ορίζει τα εξής:

«Ο επίσημος κτηνίατρος στο σημείο εξόδου επαληθεύει με βάση την οδηγία 96/93/ΕΚ του Συμβουλίου[, της 17ης Δεκεμβρίου 1996, σχετικά με την πιστοποίηση ζώων και ζωικών προϊόντων (ΕΕ 1997, L 13, σ. 28),] και για τα ζώα για τα οποία έχει γίνει δεκτή διασάφηση εξαγωγής, κατά πόσον:

α) οι διατάξεις του κανονισμού (ΕΚ) [...] 1/2005 έχουν εφαρμοσθεί, από το σημείο αναχώρησης, όπως καθορίζεται στο άρθρο 2 στοιχείο ιη) του κανονισμού, μέχρι το σημείο εξόδου

[...]

Ο επίσημος κτηνίατρος που πραγματοποίησε τους ελέγχους, συμπληρώνει έκθεση σύμφωνα με το υπόδειγμα του παραρτήματος Ι του παρόντος κανονισμού, πιστοποιώντας κατά πόσο οι έλεγχοι που πραγματοποιήθηκαν σύμφωνα με το πρώτο εδάφιο είναι ικανοποιητικοί ή όχι.

[...] Αντίγραφο της έκθεσης αποστέλλεται στον οργανισμό πληρωμής.»

14 Κατά τις παραγράφους 3 και 4 του ίδιου άρθρου, εφόσον ο εν λόγω κτηνίατρος θεωρεί ότι πληρούνται οι όροι που προβλέπονται στην παράγραφο 2 του άρθρου αυτού, προβαίνει στη σχετική πιστοποίηση στο έγγραφο το οποίο αποδεικνύει την έξοδο από το τελωνειακό έδαφος της Ένωσης, εξαιρώντας, εφόσον απαιτείται, τα ζώα για τα οποία δεν τηρήθηκαν οι απαιτήσεις του κανονισμού 1/2005.

15 Τα άρθρα 4 και 5 του κανονισμού 817/2010 ορίζουν τα εξής:

«Άρθρο 4

Διαδικασία καταβολής των επιστροφών κατά την εξαγωγή

[...]

2. Οι αιτήσεις καταβολής των επιστροφών κατά την εξαγωγή [...] συμπληρώνονται [...] με:

α) το έγγραφο που αναφέρεται στο άρθρο 2 παράγραφος 3 του παρόντος κανονισμού δεόντως συμπληρωμένο

[...]

Άρθρο 5

Μη καταβολή των επιστροφών κατά την εξαγωγή

1. Το συνολικό ποσό της επιστροφής κατά την εξαγωγή ανά ζώο η οποία υπολογίζεται σύμφωνα με το δεύτερο εδάφιο δεν καταβάλλεται για:

[...]

γ) ζώα για τα οποία η αρμόδια αρχή θεωρεί ότι δεν τηρήθηκαν τα άρθρα 3 έως 9 του κανονισμού (ΕΚ) [...] 1/2005 και τα αναφερόμενα σε αυτά παραρτήματα, με βάση τα έγγραφα που αναφέρονται στο άρθρο 4 παράγραφος 2 ή/και κάθε άλλο στοιχείο που έχει στη διάθεσή της σχετικά με τη συμμόρφωση με τον παρόντα κανονισμό.

[...]»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

16 Τον Ιούνιο του 2011, η Masterrind υπέβαλε διασάφηση εξαγωγής έξι βοοειδών αναπαραγωγής προς το Μαρόκο και με απόφαση της κεντρικής τελωνειακής αρχής Hamburg-Jonas της 13ης Ιουλίου 2011 έλαβε προκαταβολή των αντίστοιχων επιστροφών κατά την εξαγωγή.

17 Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι η μεταφορά με φορτηγό από το Northeim (Γερμανία), όπου φορτώθηκαν τα ζώα, έως το λιμάνι του Sète (Γαλλία), όπου τα ζώα μεταφορτώθηκαν σε πλοίο για τη συνέχεια του ταξιδιού, έγινε ως εξής:

— 16 Ιουνίου 2011 από τις 10:30: φόρτωση·

— την ίδια ημέρα περί τις 11:30: αναχώρηση από τον χώρο φορτώσεως·

— την ίδια ημέρα στις 19:00: ωριαία στάση στο Wasserbillig (Λουξεμβούργο) για ανεφοδιασμό·

— την ίδια ημέρα στις 22:00: δεύτερη στάση 10 ωρών στο Epinal (Γαλλία) για ανεφοδιασμό, που ήταν επιβεβλημένη λόγω των υποχρεώσεων σχετικά με το χρόνο οδηγήσεως και τις περιόδους αναπαύσεως τις οποίες προβλέπει ο κανονισμός (ΕΚ) 561/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Μαρτίου 2006, για την εναρμόνιση ορισμένων κοινωνικών διατάξεων στον τομέα των οδικών μεταφορών και για την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΟΚ) 3821/85 και (ΕΚ) 2135/98 του Συμβουλίου καθώς και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 3820/85 του Συμβουλίου (ΕΕ 2006 L 102, σ. 1)·

— 17 Ιουνίου περί τις 8:00: συνέχιση του ταξιδιού·

— την ίδια ημέρα στις 17:00: άφιξη στη Sète.

18 Ο επίσημος κτηνίατρος στο σημείο εξόδου, αφού διενήργησε έλεγχο, ανέγραψε στην έκθεση ελέγχου την ένδειξη «Μη συμμόρφωση με τον επίσημο έλεγχο δυνάμει του άρθρου 2 του κανονισμού [ΕΕ] 817/2010», ως προς το σύνολο των ζώων. Εκ των υστέρων προέκυψε ότι, κατά την εκτίμηση των γαλλικών κτηνιατρικών αρχών, μεταφορά βοοειδών χωρίς εκφόρτωση με συνολική διάρκεια, περιλαμβανομένων των υποχρεωτικών περιόδων αναπαύσεως των οδηγών φορτηγών, μεγαλύτερη από 31 ώρες δεν πληροί τις απαιτήσεις του κανονισμού 1/2005.

19 Κατά συνέπεια, η κεντρική τελωνειακή αρχή Hamburg-Jonas ζήτησε με απόφαση της 5ης Ιουνίου 2012 την απόδοση των επιστροφών κατά την εξαγωγή που είχαν προκαταβληθεί στη Masterrind, πλέον προσαυξήσεως 10 %.

20 Η Masterrind, αφού άσκησε διοικητική ένσταση κατά της αποφάσεως αυτής, απευθύνθηκε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή ζητώντας την άποψή της σχετικά με την ερμηνεία των κρίσιμων διατάξεων του κεφαλαίου V του παραρτήματος I του κανονισμού 1/2005, οι οποίες αφορούν τη διάρκεια των χρόνων ταξιδιού και αναπαύσεως. Η άποψη του θεσμικού αυτού οργάνου ήταν ότι, σύμφωνα με τις ως άνω διατάξεις, για τα βοοειδή, η ανώτατη επιτρεπόμενη διάρκεια ταξιδιού χωρίς εκφόρτωση είναι μεν 29 ώρες, οι οποίες υπολογίζονται από τη φόρτωση και περιλαμβάνουν ωριαία περίοδο

αναπαύσεως εντός του οχήματος, πλην όμως, προς το συμφέρον των ζώων, ανάλογα ιδίως με την εγγύτητα του τόπου προορισμού, είναι δυνατή η δίωρη παράταση της διάρκειας αυτής, οπότε η διάρκεια του ταξιδιού δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να υπερβαίνει τις 31 ώρες.

21 Με απόφαση της 19ης Ιουλίου 2013, η κεντρική τελωνειακή αρχή Hamburg-Jonas απέρριψε τη διοικητική ένσταση της Masterrind, επισημαίνοντας ότι δεσμευόταν από την εκτίμηση του επίσημου κτηνίατρου του σημείου εξόδου.

22 Η Masterrind άσκησε προσφυγή κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Finanzgericht Hamburg (φορολογικό δικαστήριο του Αμβούργου, Γερμανία), υποστηρίζοντας ότι η φράση «χρόνος ανάπαυσης, τουλάχιστον μιας ώρας» στο παράρτημα I, κεφάλαιο V, σημείο 1.4, στοιχείο δ′, του κανονισμού 1/2005 σημαίνει ότι ο χρόνος αναπαύσεως μεταξύ δύο περιόδων μεταφοράς μπορεί να έχει διάρκεια μεγαλύτερη της μίας ώρας.

23 Κατά το αιτούν δικαστήριο, η επίλυση της ενώπιόν του διαφοράς εξαρτάται, αφενός, από το αν όντως η φράση «χρόνος ανάπαυσης, τουλάχιστον μιας ώρας» στο παράρτημα I, κεφάλαιο V, σημείο 1.4, στοιχείο δ′, του κανονισμού 1/2005 έχει την έννοια ότι ο χρόνος αναπαύσεως μεταξύ δύο περιόδων μεταφοράς μπορεί να έχει διάρκεια μεγαλύτερη της μίας ώρας και, αφετέρου, από το κατά πόσον η ένδειξη που ανέγραψε ο επίσημος κτηνίατρος του ευρισκόμενου στη Γαλλία σημείου εξόδου κατά την οποία η επίμαχη μεταφορά στην κύρια δίκη δεν έγινε σύμφωνα με τον ως άνω κανονισμό μπορεί να αμφισβητηθεί ενώπιον της γερμανικής αρχής που είναι αρμόδια για την καταβολή των επιστροφών κατά την εξαγωγή για τα μεταφερθέντα ζώα.

24 Όσον αφορά το πρώτο ζήτημα, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά καταρχάς ότι δεν ασκεί επιρροή ότι η επίμαχη στην κύρια δίκη μεταφορά χωρίζεται όχι σε δύο περιόδους μετακινήσεως, όπως αναφέρεται στο εν λόγω σημείο 1.4, στοιχείο δ′, αλλά σε τρεις, με διάρκεια 8 ωρών και 30 λεπτών και, στη συνέχεια, 2 και 9 ωρών, δεδομένου ότι καμία από τις περιόδους αυτές ούτε το άθροισμα δύο συνεχόμενων από αυτές δεν υπερέβη το ανώτατο όριο των 14 ωρών που προβλέπει η ως άνω διάταξη για κάθε μία από τις προβλεπόμενες σε αυτήν δύο περιόδους μεταφοράς.

25 Στη συνέχεια, το αιτούν δικαστήριο, υπενθυμίζοντας τη σκέψη 15 της αποφάσεως της 9ης Οκτωβρίου 2008, Interboves (C-277/06, EU:C:2008:548), καθώς και το σημείο 18 των προτάσεων του γενικού εισαγγελέα P. Mengozzi στην ίδια υπόθεση Interboves (C-277/06, EU:C:2008:162), κρίνει ότι η εν λόγω διάταξη επιβάλλει ενδιάμεση περίοδο αναπαύσεως της οποίας η διάρκεια πρέπει να είναι τουλάχιστον μία ώρα, αλλά μπορεί να την υπερβαίνει. Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι ο γενικός κανόνας που προβλέπεται στο άρθρο 3, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο α′, του κανονισμού 1/2005, κατά τον οποίο πρέπει να λαμβάνονται εκ των προτέρων όλα τα απαιτούμενα μέτρα για την ελαχιστοποίηση της διάρκειας του ταξιδιού και την κάλυψη των αναγκών των ζώων κατά τη διάρκειά του, συγκεκριμενοποιήθηκε από τον νομοθέτη της Ένωσης, όσον αφορά τις οδικές μεταφορές βοοειδών, με τον κανόνα που προβλέπει το παράρτημα I, κεφάλαιο V, σημείο 1.4, στοιχείο δ′, του κανονισμού αυτού, που προβλέπει ενδιάμεση περίοδο αναπαύσεως τουλάχιστον μίας ώρας και όχι μίας ώρας όπως πρότεινε η Επιτροπή.

26 Όσον αφορά τον σκοπό αυτού του χρόνου αναπαύσεως, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι ο χρόνος αυτός δεν είναι απαραίτητο να αφιερώνεται αποκλειστικά στο πότισμα και στο τάισμα των ζώων, επικαλούμενο τη χρήση της λέξεως «ιδίως», ή αντίστοιχων εκφράσεων σε διάφορες γλωσσικές αποδόσεις του κανόνα αυτού, στη φράση «επαρκής χρόνος ανάπαυσης, τουλάχιστον μιας ώρας, ιδίως για να ποτίζονται και, αν χρειάζεται, να ταΐζονται». Επομένως, ο εν λόγω χρόνος αναπαύσεως θα μπορούσε να δικαιολογείται από την τήρηση, όπως εν προκειμένω, των ρυθμίσεων σχετικά με τον χρόνο οδηγήσεως και τις περιόδους αναπαύσεως για τους οδηγούς, εφόσον ταυτοχρόνως τα ζώα ποτίζονται και ταΐζονται.

27 Τέλος, κατά το αιτούν δικαστήριο, οι χρόνοι αναπαύσεως στο πλαίσιο δύο περιόδων μετακινήσεως μέγιστης διάρκειας 14 ωρών δεν μπορούν να υπερβαίνουν, στο σύνολό τους, τις 14 ώρες, οι οποίες αντιστοιχούν στο ανώτατο όριο διάρκειας για κάθε περίοδο μετακινήσεως. Ο περιορισμός αυτός, ο οποίος κατά το ίδιο δικαστήριο υπολείπεται σαφώς της περιόδου αναπαύσεως των 24 ωρών με εκφόρτωση που επιβάλλει το παράρτημα I, κεφάλαιο V, σημείο 1.5, του κανονισμού 1/2005 μετά από δύο περιόδους μετακινήσεως με μέγιστη διάρκεια 14 ωρών για καθεμία από αυτές, δικαιολογείται από το ότι ένας χρόνος αναπαύσεως χωρίς εκφόρτωση έχει μικρότερο ευεργετικό αποτέλεσμα καθώς και από τον σκοπό της μειώσεως στο ελάχιστο δυνατό της συνολικής διάρκειας των μεταφορών χωρίς εκφόρτωση.

28 Όσον αφορά το δεύτερο ζήτημα, ήτοι κατά πόσον δεσμεύει την αρμόδια αρχή για την καταβολή των επιστροφών κατά την εξαγωγή η ένδειξη που ανέγραψε ο επίσημος κτηνίατρος του σημείου εξόδου κατά την οποία η επίμαχη μεταφορά στην κύρια δίκη δεν έγινε σύμφωνα με τον κανονισμό 1/2005, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι η αναγραφή από τον εν λόγω κτηνίατρο της ενδείξεως σχετικά με την εκτίμησή του για την τήρηση του κανονισμού αυτού καθώς και η επίθεση της σφραγίδας του αποτελούν διοικητική διατύπωση που μπορεί να προσβληθεί μόνο μαζί με την επί της ουσίας απόφαση με την οποία η αρμόδια αρχή για την καταβολή των επιστροφών κατά την εξαγωγή απορρίπτει την αίτηση για τη χορήγησή τους.

29 Προς στήριξη της ανωτέρω απόψεως, το εν λόγω δικαστήριο εκτιμά, πρώτον, ότι οι ενέργειες του επίσημου κτηνιάτρου του σημείου εξόδου δεν έχουν άμεσες έννομες συνέπειες για τον εξαγωγέα και τους τρίτους, δεδομένου ότι η νομική κατάσταση του εξαγωγέα επηρεάζεται μόνο από την απόφαση της αρχής που είναι αρμόδια για την καταβολή των επιστροφών κατά την εξαγωγή. Οι ενέργειες αυτές αποτελούν συνεπώς ένα στάδιο σύνθετης διαδικασίας, λαμβανομένου υπόψη, ειδικότερα, του άρθρου 4, παράγραφος 2, στοιχείο α′, του κανονισμού 817/2010, κατά το οποίο η ένδειξη που αναγράφει ο επίσημος κτηνίατρος του σημείου εξόδου συνιστά τυπική προϋπόθεση, η οποία πληρούται ανεξαρτήτως του περιεχομένου, θετικού ή αρνητικού, της ενδείξεως αυτής, ενώ η ουσιαστική εκτίμηση εναπόκειται στην αρμόδια αρχή για την καταβολή των επιστροφών κατά την εξαγωγή.

30 Το αιτούν δικαστήριο αναφέρεται, δεύτερον, στις αποφάσεις της 13ης Μαρτίου 2008, Viamex Agrar Handel (C-96/06, EU:C:2008:158), και της 25ης Νοεμβρίου 2008, Heemskerk και Schaap (C-455/06, EU:C:2008:650), από τις οποίες εκτιμά ότι προκύπτει ότι η θετική εκτίμηση του επίσημου κτηνιάτρου στο σημείο εξόδου δεν αποτελεί αμάχητη απόδειξη της τηρήσεως των διατάξεων που διέπουν τη μεταφορά ζώων και, κατά συνέπεια, δεν δεσμεύει την αρμόδια αρχή για την καταβολή των επιστροφών κατά την εξαγωγή όταν υφίστανται στοιχεία που κλονίζουν την εκτίμηση αυτή.

31 Τέλος, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι η έκθεση σχετικά με τα πορίσματα των διενεργηθέντων ελέγχων, την οποία ο επίσημος κτηνίατρος του σημείου εξόδου οφείλει να συντάξει παράλληλα με την αναγραφή της ενδείξεως στο παραστατικό εξαγωγής και να την απευθύνει στην εν λόγω αρχή, περιέχει στοιχεία τα οποία σχετίζονται με τις εξειδικευμένες γνώσεις του κτηνιάτρου, οι οποίες, όπως υπονοεί το δικαστήριο αυτό, έχουν μεν ιδιαίτερη αξία αλλά δεν έχουν σχέση με τον έλεγχο, από τον οργανισμό καταβολής, της συνδρομής των νομίμων προϋποθέσεων του δικαιώματος σε επιστροφές κατά την εξαγωγή υπό το πρίσμα των διαπιστώσεων του κτηνιάτρου αυτού.

32 Υπ' αυτές τις συνθήκες, το Finanzgericht Hamburg (φορολογικό δικαστήριο του Αμβούργου) αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«(1) Πρέπει η ρύθμιση του παραρτήματος I, κεφάλαιο V, σημείο 1.4, του κανονισμού 1/2005, κατά την οποία πρέπει να παρέχεται στα ζώα, ύστερα από 14 ώρες μεταφοράς, επαρκής χρόνος αναπαύσεως, τουλάχιστον μίας ώρας, ιδίως για να ποτίζονται και, αν χρειάζεται, να ταΐζονται, προτού το ταξίδι συνεχιστεί για άλλες 14 ώρες, να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι οι περίοδοι

μεταφοράς μπορούν [...] να διακόπτονται και από περίοδο αναπαύσεως που υπερβαίνει τη μία ώρα ή και από περισσότερες περιόδους αναπαύσεως από τις οποίες μία διαρκεί τουλάχιστον μία ώρα;

(2) Δεσμεύεται ο οργανισμός πληρωμής κάθε κράτους μέλους από την ένδειξη την οποία αναγράφει ο επίσημος κτηνίατρος στο σημείο εξόδου σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 3, του κανονισμού 817/2010, με αποτέλεσμα η νομιμότητα της [αρνητικής] ενδείξεως να ελέγχεται μόνο από την υπηρεσία στην οποία καταλογίζονται οι πράξεις του [ως άνω] κτηνίατρου ή μήπως αποτελεί η ένδειξη που αναγράφει ο επίσημος κτηνίατρος απλή διοικητική διατύπωση η οποία συμπροσβάλλεται μόνο ταυτόχρονα με τα επιτρεπτά ένδικα βοηθήματα κατά της επί της ουσίας αποφάσεως του οργανισμού πληρωμής;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου ερωτήματος

33 Με το πρώτο σκέλος του πρώτου ερωτήματος το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν το σημείο 1.4 του κεφαλαίου V του παραρτήματος I του κανονισμού 1/2005 έχει την έννοια ότι, στο πλαίσιο οδικής μεταφοράς ζώων των εκεί αναφερόμενων ειδών, ειδικότερα δε βοοειδών, μεταξύ των δύο δεκατετράωρων περιόδων μετακινήσεως μπορεί να παρεμβάλλεται χρόνος αναπαύσεως με διάρκεια μεγαλύτερη της μίας ώρας.

34 Διαπιστώνεται ότι η απάντηση στο ερώτημα αυτό προκύπτει ρητώς από το ίδιο το γράμμα της ανωτέρω διατάξεως κατά την οποία στα ζώα των εκεί αναφερόμενων ειδών πρέπει να παρέχεται, ύστερα από δεκατέσσερις ώρες μεταφοράς, επαρκής χρόνος αναπαύσεως, «τουλάχιστον μιας ώρας». Πράγματι, κατά το σαφές αυτό γράμμα, η διάρκεια της ενδιάμεσης αυτής περιόδου αναπαύσεως μπορεί να υπερβαίνει τη μία ώρα.

35 Εντούτοις, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 58, 59 και 62 των προτάσεών του, για τις μεταφορές ζώντων ζώων πρέπει και από την άποψη αυτή να τηρούνται οι γενικοί όροι που προβλέπονται στο άρθρο 3 του κανονισμού 1/2005. Ειδικότερα, όπως αναφέρεται στην αιτιολογική σκέψη 11 του κανονισμού αυτού, οι λεπτομερείς διατάξεις για την ικανοποίηση των ειδικών αναγκών σε σχέση με τους διαφόρους τύπους μεταφοράς, όπως το σημείο 1.4 του κεφαλαίου V του παραρτήματος I του εν λόγω κανονισμού, πρέπει να ερμηνεύονται και να εφαρμόζονται σύμφωνα με την αρχή ότι τα ζώα δεν πρέπει να μεταφέρονται με τρόπο που μπορεί να τους προξενήσει τραυματισμούς και αδικαιολόγητη ταλαιπωρία, η δε αρχή αυτή κατοχυρώνεται στην πρώτη περίοδο του εν λόγω άρθρου 3 και ορισμένες ειδικότερες εκφάνσεις της μνημονεύονται στο δεύτερο εδάφιο του ίδιου άρθρου. Μεταξύ των εκφάνσεων της αρχής περιλαμβάνονται η ελαχιστοποίηση της διάρκειας του ταξιδιού και η πραγματοποίηση της μεταφοράς χωρίς καθυστέρηση, όπως προβλέπουν τα σημεία α′ και στ′ του ως άνω δεύτερου εδαφίου.

36 Ο «χρόνος ανάπαυσης», κατά την έννοια του εν λόγω σημείου 1.4, στοιχείο δ′, ο οποίος πρέπει να παρέχεται στα ζώα για να ποτίζονται και, αν χρειάζεται, να ταΐζονται, σκοπό έχει, όπως προκύπτει από τους όρους αυτούς, να δίδεται η δυνατότητα στα μεταφερόμενα ζώα να αναπαυθούν από την καταπόνηση και την αναστάτωση λόγω της προηγηθείσας περιόδου μετακινήσεως και, ως εκ τούτου, να αρχίσουν υπό καλές συνθήκες τη δεύτερη περίοδο μετακινήσεως. Ενόσω η στάση του οχήματος ικανοποιεί τη βασική αυτή ανάγκη αναπαύσεως μπορεί να θεωρείται δικαιολογημένη, χωρίς να έχει σημασία αν η επιμήκυνσή της υπηρετεί αποκλειστικά την ανάγκη αυτή ή και άλλες ανάγκες που σχετίζονται με τη μεταφορά αυτή καθαυτήν.

37 Κατά συνέπεια, η ενδιάμεση αυτή ανάπαυση δεν πρέπει ποτέ να έχει διάρκεια η οποία, υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες της αναπαύσεως αλλά και της μεταφοράς συνολικά, ενέχει κίνδυνο τραυματισμού ή άσκοπης ταλαιπωρίας των μεταφερόμενων ζώων. Εναπόκειται στην αρχή που είναι αρμόδια για την καταβολή των επιστροφών κατά την εξαγωγή και, κατά περίπτωση, στα εθνικά δικαστήρια να προβαίνουν στις αναγκαίες εκτιμήσεις ως προς το ζήτημα αυτό σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο των κρίσιμων στοιχείων, ιδίως δε την επάρκεια των ληφθέντων μέτρων οργανώσεως.

38 Διαπιστώνεται παράλληλα ότι ο κανονισμός 1/2005 δεν επιτρέπει το άθροισμα των προβλεπόμενων στο σημείο 1.4 του κεφαλαίου V του παραρτήματος I του κανονισμού χρόνων ταξιδιού και αναπαύσεως να υπερβαίνει τις 29 ώρες, με την επιφύλαξη της δυνατότητας παρατάσεώς τους κατά 2 ώρες προς το συμφέρον των ζώων, κατ' εφαρμογήν του σημείου 1.8 του κεφαλαίου αυτού, και της εφαρμογής των διατάξεων του άρθρου 22 του εν λόγω κανονισμού, που αφορά την καθυστέρηση κατά τη μεταφορά σε περίπτωση απρόβλεπτων συνθηκών που εμποδίζουν την εφαρμογή του κανονισμού.

39 Πράγματι, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 51 έως 55 των προτάσεών του, αφενός, αν επιτρεπόταν η συνολική διάρκεια του ταξιδιού και της αναπαύσεως να υπερβαίνει τις 29 ώρες, θα παραβιάζονταν, αφενός, η υπομνησθείσα στη σκέψη 35 της παρούσας αποφάσεως αρχή που κατοχυρώνει το άρθρο 3, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 1/2005, ήτοι η αποφυγή των κινδύνων τραυματισμού ή άσκοπης ταλαιπωρίας των μεταφερόμενων ζώων και, αφετέρου, οι υποχρεώσεις, που αποτελούν εκφάνσεις της ίδιας αρχής, για ελαχιστοποίηση της διάρκειας του ταξιδιού και πραγματοποίηση της μεταφοράς χωρίς καθυστέρηση. Συναφώς, κατά το σημείο 1.5 του κεφαλαίου V του παραρτήματος I του κανονισμού αυτού, μετά την καθορισμένη σύμφωνα με το σημείο 1.4 του εν λόγω κεφαλαίου V διάρκεια ταξιδιού, τα ζώα πρέπει να εκφορτώνονται και να τους παρέχεται τροφή, νερό και χρόνος ανάπαυσης τουλάχιστον 24 ωρών. Αφετέρου, η ερμηνεία αυτή επιβεβαιώνεται από το σημείο 1.8 του κεφαλαίου αυτού το οποίο προβλέπει ότι οι χρόνοι ταξιδιού που καθορίζονται στο σημείο 1.4 του εν λόγω κεφαλαίου μπορούν να παρατείνονται μόνο κατά 2 ώρες, τούτο δε αποκλειστικά προς το συμφέρον των ζώων, ανάλογα ιδίως με την εγγύτητα του τόπου προορισμού.

40 Εν συνεχεία, με το δεύτερο σκέλος του πρώτου ερωτήματος το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το σημείο 1.4, στοιχείο δ', του κεφαλαίου V του παραρτήματος I του κανονισμού 1/2005 έχει την έννοια ότι, στο πλαίσιο οδικής μεταφοράς ζώων των εκεί αναφερόμενων ειδών, ειδικότερα δε βοοειδών, οι δύο δεκατετράωρες περιόδοι μετακινήσεως, μεταξύ των οποίων πρέπει να μεσολαβεί χρόνος αναπαύσεως τουλάχιστον μίας ώρας, μπορούν να επίσης να περιλαμβάνουν και άλλες στάσεις.

41 Ανεξαρτήτως του ότι δεν είναι πρακτικώς δυνατό να υποχρεωθούν οι οδηγοί οχημάτων μεταφοράς ζώων να σταματούν μόνο αφού ολοκληρώσουν περίοδο μετακινήσεως μέγιστης διάρκειας δεκατεσσάρων ωρών, διαπιστώνεται ότι, υπό κανονικές συνθήκες, ο χρόνος της μεταφοράς κατά τη διάρκεια του οποίου το όχημα δεν κυκλοφορεί και είναι ακινητοποιημένο προκαλεί αντικειμενικώς μικρότερη ταλαιπωρία στα μεταφερόμενα ζώα σε σύγκριση με τον χρόνο μετακινήσεως, όπως προκύπτει από τον ορισμό του «τόπου ανάπαυσης» στο άρθρο 2, στοιχείο κ', του κανονισμού 1/2005 που είναι «κάθε τόπος στάσης κατά τη διάρκεια του ταξιδιού που δεν είναι ο τόπος προορισμού» και από ορισμένα αποσπάσματα της γνώμης για τις συνθήκες διαβιώσεως των ζώων κατά τη μεταφορά που διατύπωσε στις 11 Μαρτίου 2002 η επιστημονική επιτροπή για την υγεία και τις συνθήκες διαβιώσεως των ζώων και στα οποία επισημαίνονται οι αρνητικές συνέπειες των κινήσεων του οχήματος στην κατάσταση των μεταφερόμενων ζώων. Κατά συνέπεια, δεν μπορεί καταρχήν να θεωρηθεί δυσμενής για την καλή διαβίωση των ζώων περίοδος μετακινήσεως μέγιστης διάρκειας δεκατεσσάρων ωρών η οποία περιλαμβάνει μία ή περισσότερες στάσεις.

42 Εντούτοις, η ως άνω πρόσθετη ή οι πρόσθετες στάσεις πρέπει, αφενός, να δικαιολογούνται από ανάγκες που σχετίζονται με τη μεταφορά αυτή καθαυτήν και, αφετέρου, ο χρόνος τους να προστίθεται στον χρόνο μετακινήσεως για τον υπολογισμό της περιόδου μεταφοράς μέγιστης διάρκειας δεκατεσσάρων ωρών της οποίας αποτελούν τμήμα, τηρουμένου του σημείου 1.4, στοιχείο δ', του κεφαλαίου V του παραρτήματος I του κανονισμού 1/2005.

43 Ως εκ τούτου, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το παράρτημα I, κεφάλαιο V, σημείο 1.4, στοιχείο δ', του κανονισμού 1/2005 έχει την έννοια ότι, στο πλαίσιο οδικής μεταφοράς ζώων των εκεί αναφερόμενων ειδών, ειδικότερα δε βοοειδών πλην των μόσχων, αφενός, ο χρόνος αναπαύσεως μεταξύ των περιόδων μετακινήσεων μπορεί, καταρχήν, να έχει διάρκεια μεγαλύτερη της μίας ώρας. Εντούτοις, ο χρόνος αυτός, εάν υπερβαίνει τη μία ώρα, δεν πρέπει ποτέ να έχει διάρκεια η οποία, υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες της αναπαύσεως αλλά και της μεταφοράς συνολικά, ενέχει κίνδυνο τραυματισμού ή άσκοπης ταλαιπωρίας των μεταφερόμενων ζώων. Επιπλέον, το άθροισμα των προβλεπόμενων στο σημείο 1.4, στοιχείο δ', του ως άνω κεφαλαίου χρόνων ταξιδιού και αναπαύσεως δεν πρέπει να υπερβαίνει τις 29 ώρες, με την επιφύλαξη της δυνατότητας παρατάσεώς τους κατά 2 ώρες προς το συμφέρον των ζώων, κατ' εφαρμογήν του σημείου 1.8 του εν λόγω κεφαλαίου, και της εφαρμογής των διατάξεων του άρθρου 22 του κανονισμού αυτού σε περίπτωση απρόβλεπτων συνθηκών. Αφετέρου, οι περίοδοι μετακινήσεως μέγιστης διάρκειας δεκατεσσάρων ωρών μπορούν να περιλαμβάνουν μία ή περισσότερες στάσεις. Ο χρόνος των στάσεων αυτών πρέπει να προστίθεται στον χρόνο μετακινήσεως για τον υπολογισμό της περιόδου μεταφοράς μέγιστης διάρκειας δεκατεσσάρων ωρών της οποίας αποτελούν τμήμα.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

44 Με το δεύτερο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν ο κανονισμός 817/2010 έχει την έννοια ότι η αρμόδια αρχή για την καταβολή επιστροφών κατά την εξαγωγή βοοειδών δεσμεύεται από την αναγραφείσα από τον επίσημο κτηνίατρο στο σημείο εξόδου ένδειξη στο έγγραφο που αποδεικνύει την έξοδο των συγκεκριμένων ζώων από το τελωνειακό έδαφος της Ένωσης, σύμφωνα με την οποία δεν τηρήθηκαν στο πλαίσιο της μεταφοράς των ζώων αυτών οι εφαρμοστέες διατάξεις του κανονισμού 1/2005, είτε για όλα είτε για ορισμένα από αυτά.

45 Πρώτον, επισημαίνεται ότι, κατά το άρθρο 2, παράγραφοι 2 έως 4, του κανονισμού 817/2010, η παρέμβαση του επίσημου κτηνιάτρου στο σημείο εξόδου περιορίζεται στον έλεγχο της τηρήσεως των εφαρμοστέων διατάξεων του κανονισμού 1/2005 και στην κατάρτιση εκθέσεως απευθυνόμενης στην αρχή που είναι αρμόδια για την καταβολή των επιστροφών κατά την εξαγωγή, με την οποία πιστοποιούνται τα αποτελέσματα των διενεργηθέντων ελέγχων, ένδειξη σχετικά με τα οποία αναγράφεται επίσης στο έγγραφο το οποίο αποδεικνύει την έξοδο από το τελωνειακό έδαφος της Ένωσης.

46 Αντιθέτως, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 5, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 817/2010, στην αρμόδια αρχή για την καταβολή των επιστροφών κατά την εξαγωγή εναπόκειται να εκτιμήσει κατά πόσον, στο πλαίσιο της συγκεκριμένης μεταφοράς, τηρήθηκαν οι εφαρμοστέες διατάξεις του κανονισμού 1/2005, η δε συναφής απόφαση πρέπει να λαμβάνονται βάσει των εγγράφων για τα οποία γίνεται λόγος στο άρθρο 4, παράγραφος 2, του κανονισμού 817/2010 και/ή οποιουδήποτε άλλου στοιχείου που είναι στη διάθεση της ως άνω αρχής όσον αφορά την τήρηση του κανονισμού αυτού. Στο εν λόγω άρθρο 4, παράγραφος 2, γίνεται μνεία, για το τμήμα της μεταφοράς το οποίο πραγματοποιήθηκε στο έδαφος της Ένωσης, του εγγράφου που αποδεικνύει την έξοδο από το έδαφος αυτό συμπληρωμένου από τον επίσημο κτηνίατρο στο σημείο εξόδου σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφοι 3 ή 4, του κανονισμού αυτού. Εξάλλου, μεταξύ των λοιπών στοιχείων που έχει στη διάθεσή της η εν λόγω αρχή περιλαμβάνεται η έκθεση του επίσημου κτηνιάτρου, για την οποία γίνεται λόγος στο άρθρο 2, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του ίδιου κανονισμού. Η έκθεση αυτή, καταρτιζόμενη με βάση το υπόδειγμα που αποτελεί το παράρτημα I του ίδιου ως άνω κανονισμού, περιέχει συγκεκριμένες ενδείξεις καθώς και παρατηρήσεις οι οποίες, εφόσον είναι αναγκαίο, παρέχουν

στην αρχή που είναι αρμόδια για την καταβολή των επιστροφών κατά την εξαγωγή τη δυνατότητα να γνωρίζει με εμπεριστατωμένο τρόπο τους λόγους για τους οποίους ο επίσημος κτηνίατρος στο σημείο εξόδου έκρινε μη ικανοποιητικά τα αποτελέσματα του ελέγχου που διενεργήθηκε και ανέγραψε ένδειξη σχετικά με την εκτίμηση αυτή στο έγγραφο που αποδεικνύει την έξοδο από το τελωνειακό έδαφος της Ένωσης, όπως προβλέπει το εν λόγω άρθρο 2, παράγραφος 4.

47 Δεύτερον, υπενθυμίζεται ότι το Δικαστήριο, κρίνοντας, στο πλαίσιο της προϊσχύσασας κανονιστικής ρυθμίσεως, επί της αντίστροφης περιπτώσεως όπου η ένδειξη που ανέγραψε ο επίσημος κτηνίατρος στο σημείο εξόδου περιείχε θετική εκτίμησή του σχετικά με την τήρηση των κρίσιμων διατάξεων της κανονιστικής ρυθμίσεως για τη μεταφορά ζώντων ζώων, αποφάνθηκε ότι η διαπίστωση αυτή του επίσημου κτηνιάτρου δεν αποτελεί αμάχητη απόδειξη της τηρήσεως των κρίσιμων διατάξεων και, κατά συνέπεια, δεν δεσμεύει την αρχή που είναι αρμόδια για την καταβολή των επιστροφών κατά την εξαγωγή βοοειδών όταν υφίστανται αντικειμενικά και συγκεκριμένα στοιχεία τα οποία αποδεικνύουν το αντίθετο (βλ., υπό το πνεύμα αυτό, αποφάσεις της 13ης Μαρτίου 2008, Viamex Agrar Handel, C-96/06, EU:C:2008:158, σκέψεις 34, 35, 37 και 41, και της 25ης Νοεμβρίου 2008, Heemskerk και Schaap, C-455/06, EU:C:2008:650, σκέψεις 25 και 30).

48 Δεδομένου ότι οι κρίσιμες διατάξεις στις αποφάσεις αυτές ήταν, κατ' ουσίαν, πανομοιότυπες με τις ισχύουσες διατάξεις, η νομολογία αυτή παραμένει επίκαιρη.

49 Εφόσον όμως η εκτίμηση στην οποία προβαίνει ο επίσημος κτηνίατρος στο σημείο εξόδου μπορεί να αμφισβητηθεί όταν αυτός κρίνει ότι τα ζώα μεταφέρθηκαν κατά τρόπο που συνάδει με τις διατάξεις των οποίων η τήρηση απαιτείται για τη λήψη επιστροφών κατά την εξαγωγή, δεν υπάρχει κανένας λόγος να μην ισχύει το ίδιο στην περίπτωση που διατυπώνει την αντίθετη εκτίμηση.

50 Κατά συνέπεια, σύμφωνα με τις διατάξεις του κανονισμού 817/2010, η απόφαση σχετικά με την τήρηση των προϋποθέσεων του δικαιώματος εισπράξεως επιστροφών κατά την εξαγωγή, ιδίως όσον αφορά την τήρηση των εφαρμοστέων διατάξεων του κανονισμού 1/2005, εμπίπτει στις αρμοδιότητες της εθνικής αρχής που είναι αρμόδια για την καταβολή των επιστροφών, οι δε ενδείξεις που παρέχει ο επίσημος κτηνίατρος στο σημείο εξόδου, στο πλαίσιο της συνεργασίας τους την οποία θεσπίζει ο κανονισμός 817/2010, αποτελούν μεν αποδεικτικό στοιχείο, πλην όμως μαχητό.

51 Η διαπίστωση αυτή ενισχύεται στην περίπτωση που, όπως στην υπόθεση της κύριας δίκης, η εκτίμηση του εν λόγω κτηνιάτρου δεν αφορά αξιολόγηση της φυσικής καταστάσεως και της υγείας των ζώων, η οποία, όπως αναφέρεται στην αιτιολογική σκέψη 5 του κανονισμού 817/2010, απαιτεί ειδικές γνώσεις και εμπειρία που δικαιολογούν τη διενέργεια των ελέγχων από κτηνίατρο. Πράγματι, μολονότι τεκμαίρεται ότι οι εκτιμήσεις στις οποίες προβαίνουν οι ειδικοί στον τομέα της εξειδικεύσεώς τους είναι προσήκουσες, εντούτοις αυτό δεν ισχύει όταν οι εκτιμήσεις αυτές αφορούν ζητήματα ξένα προς την εξειδίκευσή τους.

52 Ως εκ τούτου, στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι ο κανονισμός 817/2010 έχει την έννοια ότι η αρμόδια για την καταβολή επιστροφών κατά την εξαγωγή βοοειδών αρχή δεν δεσμεύεται από την αναγραφείσα από τον επίσημο κτηνίατρο στο σημείο εξόδου ένδειξη στο έγγραφο που αποδεικνύει την έξοδο των συγκεκριμένων ζώων από το τελωνειακό έδαφος της Ένωσης, σύμφωνα με την οποία δεν τηρήθηκαν στο πλαίσιο της μεταφοράς των ζώων αυτών οι εφαρμοστέες διατάξεις του κανονισμού 1/2005, είτε για όλα είτε για ορισμένα από αυτά.

Επί των δικαστικών εξόδων

53 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαίνεται:

1) **Το παράρτημα I, κεφάλαιο V, σημείο 1.4, στοιχείο δ′, του κανονισμού 1/2005 του Συμβουλίου, για την προστασία των ζώων κατά τη μεταφορά και συναφείς δραστηριότητες και για την τροποποίηση των οδηγιών 64/432/ΕΟΚ και 93/119/ΕΚ και του κανονισμού (ΕΚ) 1255/97, έχει την έννοια ότι, στο πλαίσιο οδικής μεταφοράς ζώων των εκεί αναφερόμενων ειδών, ειδικότερα δε βοοειδών πλην των μόσχων, αφενός, ο χρόνος αναπαύσεως μεταξύ των περιόδων μετακινήσεων μπορεί, καταρχήν, να έχει διάρκεια μεγαλύτερη της μιας ώρας. Εντούτοις, ο χρόνος αυτός, εάν υπερβαίνει τη μία ώρα, δεν πρέπει ποτέ να έχει διάρκεια η οποία, υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες της αναπαύσεως αλλά και της μεταφοράς συνολικά, ενέχει κίνδυνο τραυματισμού ή άσκοπης ταλαιπωρίας των μεταφερόμενων ζώων. Επιπλέον, το άθροισμα των προβλεπόμενων στο σημείο 1.4, στοιχείο δ′, του ως άνω κεφαλαίου χρόνων ταξιδιού και αναπαύσεως δεν πρέπει να υπερβαίνει τις 29 ώρες, με την επιφύλαξη της δυνατότητας παρατάσεώς τους κατά 2 ώρες προς το συμφέρον των ζώων, κατ' εφαρμογήν του σημείου 1.8 του εν λόγω κεφαλαίου, και της εφαρμογής των διατάξεων του άρθρου 22 του κανονισμού αυτού σε περίπτωση απρόβλεπτων συνθηκών. Αφετέρου, οι περίοδοι μετακινήσεως μέγιστης διάρκειας δεκατεσσάρων ωρών μπορούν να περιλαμβάνουν μία ή περισσότερες στάσεις. Ο χρόνος των στάσεων αυτών πρέπει να προστίθεται στον χρόνο μετακινήσεως για τον υπολογισμό της περιόδου μεταφοράς μέγιστης διάρκειας δεκατεσσάρων ωρών της οποίας αποτελούν τμήμα.**

2) **Ο κανονισμός (ΕΕ) 817/2010 της Επιτροπής, της 16ης Σεπτεμβρίου 2010, για καθορισμό των λεπτομερειών εφαρμογής με βάση τον κανονισμό (ΕΚ) 1234/2007 του Συμβουλίου, όσον αφορά τις απαιτήσεις για τη χορήγηση επιστροφών κατά την εξαγωγή σε σχέση με την καλή μεταχείριση των ζωντανών βοοειδών κατά τη μεταφορά, έχει την έννοια ότι η αρμόδια για την καταβολή επιστροφών κατά την εξαγωγή βοοειδών αρχή δεν δεσμεύεται από την αναγραφείσα από τον επίσημο κτηνίατρο στο σημείο εξόδου ένδειξη στο έγγραφο που αποδεικνύει την έξοδο των συγκεκριμένων ζώων από το τελωνειακό έδαφος της Ένωσης, σύμφωνα με την οποία δεν τηρήθηκαν στο πλαίσιο της μεταφοράς των ζώων αυτών οι εφαρμοστέες διατάξεις του κανονισμού 1/2005, είτε για όλα είτε για ορισμένα από αυτά.**

(υπογραφές)